

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-69>

УДК 349.3:33+368.914.2/.4(477)

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ

PENSION SECURITY IN UKRAINE: REFORM PROBLEMS

Павловський Андрій Михайлович

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри філософії,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7245-2547>**Pavlovskiy Andriy**

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Важкі військові та економічні виклики обумовлюють потребу в запровадженні сучасних інструментів і механізмів нейтралізації соціальних ризиків та зваженого науково-обґрунтованого реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. Стаття присвячена дослідженню основних проблем реформування пенсійного забезпечення в Україні, зокрема запровадженню під час війни загальнообов'язкової накопичувальної системи і новому розрахунку пенсій в солідарній системі по балах. Визначено, що успішна пенсійна реформа, можлива за умов сталого розвитку економіки та зростання доходів населення. Показано, що на сучасному етапі воєнного стану доцільно відкласти впровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи. Проаналізовані переваги та недоліки реформи солідарної пенсійної системи щодо розрахунку пенсій по балах. Надані рекомендації щодо усунення диспропорцій в практиці діючої пенсійної системи України.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, проблеми, реформи, ризики, накопичувальна пенсійна система, бали.

Modern military and economic challenges necessitate a balanced, economically justified reform of the pension system of Ukraine. The purpose of this work is to study the problems of pension reform in Ukraine, in particular, the introduction during the war of a cumulative system of mandatory state pension insurance and a new formula for calculating pensions in a solidarity-based points system. The study of the problem was carried out by applying the methods: normative and comparative analysis, system-structural, prognostic and generalization. As a result of the study of the problems of reforming the pension system, it was determined that a successful reform is possible under conditions of sustainable economic development and growth in population incomes. It is shown that the introduction of a cumulative system of mandatory state pension insurance in difficult conditions of war, demographic and economic crisis, without real guarantees of the preservation of pension savings - has great risks of obtaining a negative result. The government should take into account the negative experience of introducing the second pillar of pension provision in Eastern European countries. At the current stage, it is advisable to postpone the introduction of a mandatory funded pension system. The advantages and disadvantages of the reform of the solidarity pension system regarding the calculation of pensions by points are determined. The advantages include the elimination of the difference between the amounts of pensions assigned in different years with the same indicators. For persons who received a salary at the level of the average salary in the country and below, the amount of the pension will be slightly higher under the point system. The disadvantages include the fact that the basic pension is less than the subsistence minimum. For those whose salary exceeds the average salary in the country, the amounts of pensions under the point system will be lower than those calculated using the current formula. Recommendations are provided to eliminate imbalances in the practice of the current pension system of Ukraine.

Keywords: pension security, problems, reforms, risks, funded pension system, points.

Постановка проблеми. Повномаштабна російська військова агресія проти нашої країни, призвела безпрецедентних викликів, насамперед для функціонування системи пенсійного забезпечення в Україні.

Забезпечення стабільності виплати пенсій для понад 10 млн пенсіонерів в умовах обмежених фінансових ресурсів, зниження надходжень до бюджету, а також додаткового навантаження на систему через міграційні процеси

та руйнування інфраструктури - стало можливим завдяки залученню зовнішнього фінансування в 2022–2024 роках, а саме позик і грантів за Проектом PEACE у сумі 12,7 млрд дол. США (еквівалент 463,5 млрд грн), основним донором якого були США [1].

Стійкість пенсійної системи України досягла критично низьких показників, що обумовлює необхідність її стабілізації та реформування. Характерною для України в цей період є стрімка спадна динаміка коефіцієнта заміщення зарплати пенсією та його щодалі зростаюче відхилення від ухваленої Міжнародною організацією праці (Конвенція МОП № 102) норми – не нижче 40%. Якщо розрахувати цей коефіцієнт щодо загальної середньої пенсійної виплати та щодо заробітної плати у середньому в економіці, то його значення для IV кв. 2015, 2021, 2023 і 2024 років, відповідно, становитимуть [2]: 37,7%; 28,3; 28,0 і 23,9%. Подальше зниження пенсійних виплат збільшить бідність серед пенсіонерів та посилить соціальну напруженість у суспільстві.

Головними проблемами пенсійного забезпечення в Україні є російська військова агресія та важка демографічна і економічна криза, значний обсяг тіньової зайнятості, значна диференціація пенсійних виплат.

Воєнні та економічні виклики обумовлюють потребу в запровадженні сучасних інструментів і механізмів нейтралізації соціальних ризиків та зваженого науково-обґрунтованого реформування пенсійного забезпечення в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематиці функціонування пенсійного забезпечення в Україні, його недолікам та можливим шляхам вдосконалення приділялося багато уваги в дослідженнях українських науковців.

Зокрема різні аспекти цих питань досліджувалися Лопушняк Г. С. [3], Писаревської Г. І. [4], Романовської Ю. [5], Парфьоновим Я. [6].

Недосконалість і неефективність сучасної пенсійної системи України зумовлюють необхідність пошуку шляхів її ефективного реформування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї роботи є дослідження проблем реформування пенсійного забезпечення в Україні, зокрема запровадження під час війни накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і нового розрахунку пенсій в солідарній системі по балам.

Дослідження проблематики здійснювалось шляхом застосування методів: нормативно-порівняльного аналізу, системно-структурного, прогностичного та узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні у більшості європейських країн переважає змішане пенсійне забезпечення [6], оскільки для накопичення пенсійних коштів населенням потрібен тривалий період і сприятливі економічні умови.

Система пенсійного забезпечення України складається з трьох рівнів [7]:

- солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (перший рівень), коли працездатне населення виділяє певну частину коштів зі своєї заробітної плати у вигляді податків та зборів на утримання пенсіонерів. Фінансується за рахунок соціальних відрахувань працюючого населення та бюджетного субсидування.

- накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (другий рівень). Відрахування надходять на індивідуальні рахунки застрахованих осіб, тобто в накопичувальну систему, вони є власністю застрахованої особи й інвестуються з метою отримання доходу фінансовими інститутами.

- система недержавного пенсійного забезпечення (третій рівень) – добровільне, або додаткове приватне, пенсійне забезпечення, яке побудоване на принципах накопичувальної пенсійної системи. Розмір додаткової пенсії залежить виключно від суми накопичених застрахованою особою коштів на індивідуальному рахунку, в більшості країн є приватною ініціативою. На даному рівні кошти інвестуються фінансовими інститутами.

Нині в Україні діючими є тільки перший і третій рівні, запровадження ж другого рівня пенсійного забезпечення в силу об'єктивних і суб'єктивних причин відкладають.

За рахунок загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсії отримують майже всі громадяни, які досягли пенсійного віку, за наявності необхідного страхового стажу.

Однак Пенсійний фонд України, який має постійний дефіцит коштів і майже на половину дотується з державного бюджету, неспроможний забезпечити достойного рівня пенсійних виплат.

Накопичувальна пенсійна система за сприятливих економічних умов могла би стати додатковим джерелом підтримки пенсіонерів

і водночас чинником зростання внутрішніх інвестиційних ресурсів. Проте, досвід східноєвропейських країн вказує, що поспішне без урахування економічних реалій впровадження накопичувальної пенсійної системи призводить до негативних результатів.

За відсутності обов'язкового накопичувального державного пенсійного страхування недержавне пенсійне забезпечення мало б дати змогу кожному громадянину додатково заощадити кошти на старість.

Проте, через складну економічну ситуацію в країні, низький рівень доходів працюючого населення, високу недовіру до недержавних фінансових установ приватні пенсійні програми не набули популярності серед українців.

Станом на 31.12.2024 в Реєстрі недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) містилася інформація про 59 недержавних пенсійних фондів (в 2023 році було 63), загальна вартість активів, сформованих НПФ становила 5734,6 млн. грн., загальна кількість учасників НПФ становила 886,9 тис. осіб, з яких отримали/отримують пенсійні виплати 94,3 тис. осіб [8]. Проблемою приватних пенсійних фондів крім недовіри населення, є також високі адміністративні витрати майже 7% та фактична відсутність гарантій збереження пенсійних накопичень. На рівень розвитку недержавного пенсійного забезпечення в країні вказує обсяг сформованих пенсійних активів, всього 4% від бюджету Пенсійного Фонду України.

Як бачимо, через низку економічних, політичних і демографічних чинників обсяг ринку недержавного пенсійного забезпечення залишається мізерним.

Необхідно зазначити, що українська пенсійна система є фінансово нестабільною, дотаційною, не забезпечує розмір пенсій відповідно до страхового внеску більшості громадян і водночас створює умови для пільгового (здебільше несправедливого) пенсійного забезпечення значної кількості привілейованих спецпенсіонерів, та на сьогодні практично не відповідає страховими принципами і принципами соціальної справедливості.

Пенсійне забезпечення в Україні формувалося скоріше під впливом кон'юктурних міркувань, а не довгострокових стратегій. Як наслідок, заходи здійснювалися непослідовно і не гарантували адекватного ефекту ні щодо справедливості пенсійного забезпечення, ні щодо фінансової стійкості Пенсійного фонду України.

Проведення пенсійної реформи ускладнює чимало об'єктивних та суб'єктивних факторів, зокрема: війна, важка економічна криза та критична демографічна ситуація; високий рівень корупції та тінізації економіки; розбалансованість бюджету; низька компетентність можновладців.

На нинішньому етапі міністерством соціальної політики в ЗМІ заявлено про велику пенсійну реформу в 2025 році, зокрема впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і нової формули розрахунку пенсій в солідарній системі по балам.

Разом з тим є ризики та застереження щодо негайного під час війни і економічної кризи запровадження обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування.

Досвід інших країн та експерти міжнародних фінансових організацій, вказують, що для успішного запровадження накопичувальної пенсійної системи мають скластися відповідні сприятливі умови, а саме – стає економічне зростання та значне збільшення доходів населення впродовж хоча б кількох років поспіль. Прогнозувати наразі під час війни якимсь стає економічне зростання в Україні важко. Навіть самим ініціаторам пенсійних змін.

Інвестиційний дохід від інвестування пенсійних активів має перевищувати рівень інфляції за рік хоча б на 2-3%. За даними НБУ інфляція 2022 року була 30%, а 2024-го 12%, за даними Держстату у травні 2025 року інфляція в Україні прискорилося до 15,9%. Тобто річна дохідність інвестиційних інструментів (депозитів, ОВДП чи комерційних цінних паперів) має перевищувати мінімум на 3% інфляційні показники. Проте в Україні легальних галузей економіки з такою інвестиційною дохідністю практично нема. І не лише в Україні, насправді таку дохідність можна отримати як правило в кримінально-тіньових сферах діяльності. Але якщо йдеться про доступні легальні інвестиції в Україні, то у кращому разі можна говорити про 8-10% річних. До того ж не забуваймо, що в Україні в принципі дуже слабкі фінансові інституції, нерозвинений ринок цінних паперів та обмежена кількість реальних інвестиційних інструментів порівняно з країнами Західної Європи. За таких умов щось накопичити і зберегти, розподілити ризики та принаймні гарантувати людям, що їхніх коштів не «з'їсть інфляція», просто неможливо.

Отже, визначальний ризик запуску обов'язкової накопичувальної пенсійної системи в неста-

більшій економіці із обмеженими інвестиційними інструментами – накопичення на пенсійних рахунках населення можуть стати від'ємними

Крім того, заради прибутковості та ефективності необхідно забезпечити низькі адміністративні витрати, не більш як 1–1,5%. Як свідчить досвід латиноамериканських країн, зокрема Аргентини та Чилі, в яких тривалий час функціонував другий рівень пенсійного забезпечення, високі адміністративні витрати в накопичувальній системі призводять до вкрай низького рівня результатів довгострокового інвестування і, відповідно, до суттєвого зменшення розміру пенсійних виплат.

Найбільшою проблемою, є те, що немає реальних державних гарантій збереження пенсійних накопичень. Немає чіткої системи повернення пенсійних активів у разі ліквідації емітентів цінних паперів і банків.

Отже, є загроза, що накопичувальна пенсійна система за не сприятливих умов перетвориться на велику фінансову піраміду.

Уряд має врахувати негативний досвід запровадження другого рівня пенсійного забезпечення в східноєвропейських країнах таких як Польща, Угорщина, Чехія де в мирний час і за значно сприятливіших економічних умовах ніж в Україні запровадження обов'язкової накопичувальної системи фактично зазнало краху.

В Угорщині 25 жовтня 2010 р. парламент призупинив сплату внесків на індивідуальні рахунки працівників у системі другого рівня і санкціонував переведення коштів другого рівня до солідарної системи першого рівня. За висновками фахівців Програми розвитку фінансового сектора (USAID/FINREP-II), причиною її ліквідації був, у тому числі, занадто високий рівень довгострокових витрат угорської пенсійної системи.

У Польщі у лютому 2014 року через введені державою обмеження на форми інвестування фондами страхування останні почали отримувати негативну дохідність (зокрема, було заборонено інвестувати у державні облігації, а попередні інвестиції необхідно було безоплатно повернути державі для скорочення державного боргу). Згодом польський уряд дав громадянам термін у три місяці на повернення до солідарної системи.

Чехія у січні 2016 року оголосила про ліквідацію другого рівня, який був створений лише у 2013 році.

Таким чином перш ніж прийняти рішення про запровадження обов'язкової накопичу-

вальної пенсійної системи, уряд повинен забезпечити такі умови:

- запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування не повинно мати негативного впливу на фінансове забезпечення солідарної пенсійної системи (вимога МВФ);

- забезпечення на належному рівні пенсійних накопичень і відповідних пенсійних виплат із накопичувальної системи потребує стабільного економічного зростання, значного підвищення рівня заробітної плати та зниження рівня інфляції в країні;

- гарантування збереження пенсійних накопичень;

- на стартовому етапі запровадження такої системи потрібно вжити таких заходів, які унеможливили б зловживання і завищені адміністративні витрати та запобігли б негативним наслідкам запровадження накопичувальної пенсійної системи – перетворення її на фінансову піраміду.

Щодо планів Мінсоцполітики в липні 2025 року запровадити нову формулу розрахунку пенсій по балам, то тут головним нововведенням в солідарній системі стане поділ пенсії на дві частини на базову і страхову:

- базова пенсія буде складати 30% (чому саме 30% невідомо) від мінімальної заробітної плати, після податкових відрахувань. Це означає, що в 2025 році її розмір становитиме 1848 гривень (що менше затвердженого прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб – 2361 грн, і в тричі менше за фактичний розмір прожиткового мінімуму). Ця частина пенсії буде виплачуватися всім пенсіонерам незалежно від їхнього трудового стажу та заробітної плати;

- страхова пенсія буде розраховуватися по балам в залежності від кількості років, проведених на страховому обліку, а також від розміру заробітної плати та її співвідношення до середньої зарплати по країні, за кожен місце трудової діяльності пенсіонера.

Проаналізуємо переваги і недоліки реформи солідарної пенсійної системи щодо розрахунку розрахунку пенсій по балам.

До переваг можна віднести те, що усувається різниця між розмірами пенсій призначених у різні роки при наявності одних і тих же показників страхового стажу і заробітної плати (хоча це буде залежати від вартості одного балу та відповідних рішень Уряду). Внаслідок перерахунку раніше призначених пенсій, їх розміри будуть дещо підвищені.

Для осіб, які отримували заробітну плату на рівні середньої заробітної плати в країні і нижче, за бальною системою розмір пенсії буде трохи більшим

Щодо нового порядку індексації пенсій, то обчислена відповідно нього сума підвищення буде меншою, ніж на сьогодні. Проте новий механізм індексації застосовуватиметься до всіх пенсій, у тому числі і раніше призначених, що забезпечить застосування однакового порядку підвищення всіх пенсій.

До недоліків, те що вартість одного балу щорічно в «ручному режимі» встановлюватиме Уряд. Наразі вартість одного балу в 2025 році складає 1,02 грн.

Для тих у кого заробітна плата перевищує розмір середньої зарплати по країні – розміри пенсій за бальною системою будуть нижчими.

При реформуванні пенсійної системи слід звернути увагу на диспропорції, що порушують принцип соціальної справедливості. Так з 2022 року спостерігається різке зростання кількості осіб (в 2,5 рази), яким нарахована заробітна плата у розмірі більшому за 160000 грн (максимальна база нарахування ЄСВ, 20 МЗП) і з частини якої, відповідно до чинного законодавства не сплачується єдиний соціальний внесок (з суми перевищення). Це створює додаткове навантаження на бюджет Пенсійного фонду, оскільки більшість отримувачів такого розміру заробітної плати відносяться до категорій осіб, яким пенсія (довічне утримання) нараховується за іншими підходами ніж пенсійне страхування.

Ще одна серйозна проблема полягає в тому, що разючі диспропорції (в сотні разів [2]) в оплаті праці між керівниками державних підприємств (компаній), членами наглядових рад, працівниками центральних органів виконавчої/судової влади, з одного боку, та працівниками реального сектору економіки України – з іншого, мають негативний мультиплікативний ефект, за якого нерівності в оплаті праці з часом викликають ще більші нерівності у пенсійному забезпеченні, щодалі поглиблюючи соціальну несправедливість в українському суспільстві.

Зокрема, за офіційно представленими Мінсоцполітики даними [2], станом на кінець 2024 р. середній розмір довічного грошового утримання суддів в Україні сягав 99,74 тис грн на місяць, що в 17 разів перевищувало розмір середньої пенсії, і в 42 рази (!) розмір мінімальної пенсії для непрацюючих пенсіонерів.

Мета реформ повинна включати вирішення таких головних проблем: створення передумов для сталого розвитку економіки і як наслідок розвитку пенсійного забезпечення на основі державного і недержавного пенсійного страхування; вдосконалення системи управління пенсійним забезпеченням.

Для посилення соціального захисту громадян необхідно дотримуватися єдиних принципів реалізації процесу реформування пенсійної системи України, до яких можна віднести: економічну обґрунтованість; соціальну справедливість; один закон для всіх та однакові правила і одна формула нарахування пенсій для всіх без виключення; унеможливлення існування привілейованих груп спецпенсіонерів, що отримують пенсії за окремими законами, наприклад таких як колишні прокурори, поліцейські, судді; розуміння та підтримку пенсійної реформи широкими верствами населення; добровільність та свободу вибору, підвищення зацікавленості і відповідальності громадян за свій добробут у старості; захищеність від політичних ризиків; фінансову спроможність стійкості пенсійної системи; сприяння економічному розвитку країни та зростанню національних заощаджень.

Зазначемо, що реформування пенсійної системи, можливий лише за умов сталого розвитку економіки та зростання доходів населення, бо проблеми пенсійного забезпечення є похідними від проблем економіки.

Буде економічне зростання стануть можливими і справжні пенсійні реформи, не буде економічного зростання продовжиться занепад і деградація пенсійного забезпечення.

Реформування пенсійної системи України за умови економічного зростання. відповідно до зазначених принципів забезпечить створення результативної системи управління пенсійними грошовими потоками, фінансової стійкості та стабілізації пенсійної системи.

Висновки. Пенсійне забезпечення є важливою складовою системи соціального страхування та соціального захисту населення, яке зачіпає інтереси практично кожного громадянина України, а це означає, що від того, наскільки прозорі будуть схеми пенсійних відрахувань та зрозумілий і справедливий порядок нарахування пенсій, залежить загальний настрій суспільства на проведення або відторгнення реформ.

Успішне реформування пенсійного забезпечення, можливе лише за умов сталого розвитку економіки та зростання доходів населення. Буде економічне зростання стануть

можливими і справжні пенсійні реформи, не буде економічного зростання продовжиться занепад і деградація пенсійного забезпечення.

Впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в умовах війни та важкої демографічної та економічної кризи, в умовах високої інфляції та можливих високих адміністративних витрат, без реальних гарантій збереження пенсійних накопичень – несе великі ризики отримати негативний результат. Уряд має врахувати негативний досвід запровадження другого рівня пенсійного забезпечення в східноєвропейських країнах таких як Польща, Угорщина, Чехія де в мирний час і за значно сприятливіших економічних умовах ніж в Україні запровадження обов'язкової накопичувальної системи фактично зазнало краху. На сучасному етапі доцільно утриматись від впровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи.

Запланована реформа солідарної пенсійної системи щодо розрахунку пенсій по балам має як позитивні та негативні сторони. До позитиву можна віднести те, що усувається різниця між розмірами пенсій призначених у різні роки при наявності одних і тих же показників страхового стажу і заробітної плати. Для осіб, які отримували заробітну

плату на рівні середньої заробітної плати в країні і нижче, за бальною системою розмір пенсії буде трохи більшим. До негативу, те що базова пенсія буде менша прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб. Попередні розрахунки показали, що для тих у кого заробітна плата перевищує середню зарплату по країні – розміри пенсій за бальною системою будуть дещо нижчими, а в деяких випадках – істотно, ніж розраховані за діючою формулою.

Для посилення діючої пенсійної системи доцільно:

- запровадити однакові правила нарахування пенсій для всіх без виключення, унеможливити існування привілейованих груп спецпенсіонерів, що отримують надвисокі пенсії за окремими законами;

- усунути деструкції та диспропорції в системі оплати праці, що мають негативний мультиплікативний ефект, за якого необґрунтовані нерівності в оплаті праці з часом викликають ще більші нерівності у пенсійному забезпеченні, поглиблюючи соціальну несправедливість в українському суспільстві;

- зняти обмеження щодо встановлення максимальної бази нарахування ЄСВ;

- мінімізувати тіньову зайнятість.

Предметом подальшого дослідження мають стати актуальні проблеми соціального страхування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рахункова Палата України, 2024. Стійкість Пенсійного фонду України в умовах воєнного стану. Звіт Рахункової Палати України. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/49-2_2024/Zvit_49-2_2024.pdf
2. Костриця В. І., Бурлай Т. В. Деструкції ринку праці України: чинник соціально-економічних нерівностей і шляхи подолання. *Економічна теорія*. 2025. № 2. С. 49–82.
3. Лопушняк Г. С. Пенсійне забезпечення в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 10. С. 145–152. URL: <http://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-280-145-152>
4. Писаревська Г. І. Пенсійне забезпечення в Україні: сучасні тенденції та напрями розвитку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 197–201. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-33>
5. Романовська Ю. Реформування пенсійного забезпечення в Україні. *Scientia fructuosa*. 2024. № 5. С. 34–47. URL: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(157\)03](https://doi.org/10.31617/1.2024(157)03)
6. Парфьонов, Я. Аналіз механізмів забезпечення пенсійної системи в зарубіжних країнах: досвід для України. Державне управління: удосконалення та розвиток (1). 2023. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.1.13>
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України від 09 липня 2003 року № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 20.06.2025)
8. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, 2025. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2024. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/npf_4_kv-2024.pdf

REFERENCES:

1. Accounting Chamber of Ukraine (2024). Stiiikist Pensiinoho fondu Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Sustainability of the Pension Fund of Ukraine under martial law]. Report of the Accounting Chamber of Ukraine. Available at: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/49-2_2024/Zvit_49-2_2024.pdf
2. Kostytsia, V. I., Burlay, T. V. (2025). Destruktsii rynku pratsi Ukrainy: chynnyk sotsialno-ekonomichnykh nerivnostei i shliakhy podolannia [Destructions of the Ukrainian labor market: a factor of socio-economic inequalities and ways to overcome them]. *Ekonomichna teoriia- Economic Theory*. № 2. P. 49–82.
3. Lopushnyak, G. S. (2024). Pensiine zabezpechennia v Ukraini: problemy ta shliakhy vyrishennia. Aktualni problemy ekonomiky [Pension provision in Ukraine: problems and solutions]. *Aktualni problemy ekonomiky – Current problems of the economy*. No. 10. P. 145–152. URL: <http://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-280-145-152>
4. Pisarevska, G. I. (2024) Pensiine zabezpechennia v Ukraini: suchasni tendentsii ta napriamy rozvytku. [Pension provision in Ukraine: modern trends and directions of development]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*. Vol. 9. No. 2. P. 197–201. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-33>
5. Romanovska, Yu. (2024). Reformuvannia pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Pension reform in Ukraine]. *Scientia fructuosa*. No. 5. P. 34–47. URL: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(157\)03](https://doi.org/10.31617/1.2024(157)03)
6. Parfenov, Ya. (2023). Analiz mekhanizmiv zabezpechennia pensiinoi systemy v zarubizhnykh krainakh: dosvid dlia Ukrainy [Analysis of mechanisms for ensuring the pension system in foreign countries: experience for Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok-Public administration: improvement and development*, (1). URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.1.13>
7. Zakon Ukrainy “Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia”: vid 9 lypnia 2003 roku, № 1058-IV [Law of Ukraine “On compulsory state pension insurance” from July 9, 2003, № 1058-IV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> [in Ukrainian].
8. National Securities and Stock Market Commission (2024). Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnogo pensiinoho zabezpechennia stanom na 31.12.2024 [Results of the development of the non-state pension system as of 31.12.2024]. Report of the National Securities and Stock Market Commission. Available at: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/npf_4_kv-2024.pdf